

4. Хрулева Т.Н. Репрезентация гендерных стереотипов в журнальной рекламе / Т.Н.Хрулева // Вестник Ставропольского государственного университета. – Выпуск 48. – Ставрополь, 2007. – С.117-124.
5. Хрулева Т.Н. Гендерная презентация мужского и женского стереотипов в рекламных текстах / Т.Н.Хрулева // Разноуровневые черты языковых и речевых явлений: Межвузовский сборник научных трудов.- Выпуск XIV. – Пятигорск: ПГЛУ, 2006. – С.185-190.

SUMMARY

The article deals with the attempt to trace the gender aspect of creating images on the material of belles-lettres prose, that expresses the social status of a man and a woman at the end of 19-the beginning of the 20 century.

Ольга Сучкова

ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ II ПОЛ. ХХ СТ. (НА МАТЕРІАЛІ КОМЕДІЇ В. МИНКА «НЕ НАЗИВАЮЧИ ПРІЗВИЩ»)

Дана стаття – це спроба проаналізувати характер персонажа крізь призму гендерної психології. Проблема рівності чоловіка та жінки стала предметом зацікавлення не лише психологів, але й філософів, істориків, мистецтвознавців, адже питання щодо поставленої проблеми широко відображаються у мистецтві та літературі. Особливий інтерес останнім часом викликає дослідження обмежень чоловіків, які пов'язані з їх гендерною роллю у соціумі.

Останнім часом пильна увага літературознавців звернена на дослідження гендерного аспекта. На нашу думку, особливий інтерес з цього приводу становить література другої половини ХХ століття. Адже саме цей період є досить складним та неоднозначним.

Радянське суспільство було сповнене віри у те, що всі люди наділені однаковими правами, а отже проблема гендерної нерівності відсутня. Зрозуміло, що тогочасна художня література, яка є «дзеркалом» життя народу, його мислення та уявлення про навколишній світ, здебільшого трактувала відношення між чоловіком та жінкою саме у такий спосіб. Але ж насправді реальність була дещо іншою, і лише деякі письменники зазначеного періоду зробили спробу зануритися у цю проблему (Юрій Яновський (психологічна драма «Дочка прокурора»), Василь Минко (комедія «Не називаючи прізвищ»), пізніше Олексій Коломієць (комедія «Фараони» та інші).

На жаль, на сьогодні відсутні ґрунтовні розвідки, які були б присвячені вивченню гендерного аспекта в українській літературі другої половини ХХ століття. Така ситуація і обумовлює актуальність даного дослідження.

Мета цієї статті полягає у детальному аналізі характеру головного героя п'єси В.Минка «Не називаючи прізвищ» крізь призму гендерного аспекта, що дозволяє з'ясувати погляди драматурга щодо місця чоловіка і жінки у суспільстві та сім'ї.

Василь Петрович Минко розпочав свою літературну діяльність у 20-ті роки ХХ століття, але визнання здобув лише у повоєнний період. Жанрова різноманітність творчої спадщини письменника вражає: драми, оповідання, нариси, дорожні нотатки, автобіографічні повісті, мемуари. Однак популярним став завдяки своїм комедіям, найвідомішою з яких є «Не називаючи прізвищ».

Зазначена п'єса змушує читача замислитися над низкою вагомих проблем: викриття безнаказаності окремих можновладців; важливість постійної участі батьків у вихованні дітей та відповідальність за долю нащадків; взаєморозуміння між батьками та дітьми; пошук справжніх цінностей людського буття.

Однак слід наголосити на ще одному не менш важливому питанні, якого торкнувся драматург у своїй комедії, – ролі чоловіка у сім'ї.

На сьогодні у психології існує порівняно невелика кількість досліджень щодо обмежень, які пов'язані з традиційною роллю чоловіка.

Поведінка чоловіків ґрунтується на уявленні про мужність, що нав'язується суспільством та культурою. Плек ввів поняття ідеології мужності, що являє собою не що інше, як сукупність соціальних норм, яка також відома як чоловіча гендерна роль. Її структура складається з кількох факторів, найголовнішими з яких є:

1. Норма статусу або успішності, яка пов'язана з очікуванням того, що чоловік отримує певний рівень у суспільстві та повагу інших людей. Цей гендерний стереотип утворює уявлення про те, що соціальна цінність залежить від кількості зароблених грошей.
2. Норма емоційної твердості – це стереотип мужності, що передбачає постійну готовність чоловіка самостійно вирішувати свої емоційні проблеми.
3. Норма антижіночності полягає у тому, що чоловік має уникати стереотипно жіночої роботи, поведінки, видів діяльності.

Дослідники дійшли висновку, що традиційна чоловіча роль негативно впливає на батьківство. Образ головного героя комедії «Не називаючи прізвищ» повністю підтверджує цей погляд.

Карпо Карпович обійняв посаду заступника міністра. Успішна кар'єра та велика заробітна плата забезпечили йому високий соціальний статус. Але для того, щоб утримати цей рівень, більшість часу він присвячує роботі. Така ситуація призвела до того, що рідні Карпа Карповича не відчують його уваги, через що він часто чує нарікання:

Діана. От, от, ти ніколи не маєш часу для власної сім'ї... Ти не зважаєш на наші просьби. Ти глухий до нас.

Поема. Ти безсердечний, папа [7, с.25].

Таким чином саме прагнення Карпа Карповича відповідати нормі статусу та успішності зробило його чужим, зайвим у родині.

Але найгіршим у цій ситуації є той факт, що члени сім'ї використовують його, сприймають як «гаманець», що здатен виконати всі забаганки та вирішити їх проблеми. Показовими з цього приводу є відношення дочки до батька. Протягом усього твору Поема лише декілька разів звертається до нього. Кожна розмова зводилася або до грошей, або до прохання скористатися посадою та допомогти їй знайомим влаштувати їхнє життя у Києві. Карпо Карпович добре вивчив поведінку своєї дочки. Її приязна посмішка, ніжне «папочко» одразу дають йому можливість зрозуміти мету, з якою звертається Поема:

Поема. Папочко, золотий мій! (Цілує).

Карпо Карпович. Чого така улеслива? Щось хочеш?
Поема. Заради заручин зроби мені маленьку послугу. Тільки наперед скажи: зробиш?
Карпо Карпович. Не грайся в піжмурки, кажи.
Поема. Але зробиш?
Карпо Карпович. Постараюся.
Поема. Золотий мій! (*Цілує*)... [7, с.24].

Не кращим було ставлення до Карпа Карповича і його жінки. Діана, будучи владною людиною, звикла отримувати все, чого бажає. Для досягнення поставленої мети, вона використовує всі можливі методи (починаючи від ніжного, лагідного вмовляння і закінчуючи сваркою у тому випадку, якщо бодай-щось іде не так, як вона того хоче). Діана Михайлівна не зважає на різницю у поглядах щодо виховання дітей. На зауваження чоловіка Діана відповідає: «Не твоє діло! Командуй у себе на службі, а дома – я міністр!» [7, с.31].

Не зрозумілим залишається лише той факт, чому владний на роботі, впевнений у собі Карпо Карпович, який не терпить критики та заперечень з боку своїх підлеглих, вдома перетворюється на покірного виконавця волі своєї дружини та дочки.

Може здатися, що йому властива незрозуміла байдужість до того, що відбувається у його родині, якими зростають його діти, що з ними буде у майбутньому. Однак таку поведінку легко пояснити, якщо взяти до уваги норми антижіночності та емоційної твердості, які тісно пов'язані між собою. Саме такі стереотипи забороняють чоловікові проявляти свої почуття. Але з його розмови із сестрою стає зрозумілим, що він любить дітей: «Досить того, Ївго, що ми з тобою колись відпрацювали. Робили як прокляті, і голі, і голодні ходили. Годі! Не для того я кров проливав, щоб діти мої страждали» [7, с.61-62].

Карпо Карпович розуміє, що Діана своєю сліпою любов'ю, надмірним піклуванням псує дітей. Маленький Жанек, позбавлений нормального дитинства, спілкування з однолітками, відверто зневажливо ставиться до матері. Поема виросла душевно спустошеною, бездуховною, лицемірною егоїсткою. Вона не здатна на щирі почуття, адже мати заклала стереотип відносин, у яких чоловік – це лише засіб для досягнення матеріального статку. Один з наречених Поеми сказав: «Хто загорнув тебе у вату... в яку загортають фарфорові ляльки. Щоб не ламалися... І ти існуєш у тій ваті. Ти хочеш, щоб тобі здобували щастя інші. Ти шукаєш в мені не друга життя, а творця твого маленького щастячка, того самого, як створив твоїй матері твій батько» [7, с. 59-60].

Відчуваючи свою провину через те, що не має сили змінити ситуацію у своїй родині, Карпо Карпович намагається не помічати недоліків, втекти від реальності. Саме у роботі він знаходить свій порятунок. І Діана, і Поема розуміють це, але не хочуть визнати. Лише Жанек зумів сказати правду вголос: «Це ви вдвох неможливі! Ви! Через вас папа вдома ніколи не буває» [7, с.73].

Отже, Карпо Карпович, перебуваючи під впливом стереотипів та життєвих обставин, не зміг реалізувати себе у ролі батька. Він не зумів оточити своїх дітей турботою, ніжністю, постійною емоційною підтримкою.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що попри невизнання у радянський час проблеми гендерної нерівності, Василь Минко торкнувся зазначеного питання. На прикладі головного героя

п'єси «Не називаючи прізвищ» письменник довів, що соціальні норми, які нав'язує суспільство, применшують значення чоловіка у родині та негативно впливають на його роль як батька.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вакуленко Д.Т. Мовою драматичних образів/ Вакуленко Д.Т. – К.: Знання, 1988. – 46 с.
2. Вакуленко Д.Т. Сучасна українська драматургія 1945-1972. Основні тенденції розвитку / Вакуленко Д.Т. – К.: Наукова думка, 1976. – 226 с.
3. Дончик В.Г. Історія української літератури ХХ століття: в 2 т./ Дончик В.Г. – К.: Либідь, 1998.– Т.2: Історія української літератури ХХ століття. – 1998. – 454 С.
4. Здоровега В. Сучасна українська комедія. Критичний нарис Здоровега В.– К.: Радянський письменник, 1959. – 325 с.
5. Мафтин Н. Гендерна утопія й «код самості» в західноукраїнській прозі 30-х рр. ХХ ст./ Мафтин Н.// Слово і час. – 2009. – № 6. – С .76–83
6. Минко В.П. Не називаючи прізвищ/ Минко В.П.; [вступна стаття Кисельова Й.]. – К.: «Дніпро», 1970. – 107 с.
7. Минко В.П. П'єси/ Минко В.П. – К.: Дніпро, 1977. – 308 с.
8. Шон Бурн. Гендерна психологія/ Шон Бурн. – М., 2001. – 200с.

SUMMARY

The article is attempt to analyze the character of the image in the light of gender psychology. The problem of man and woman's equality has become the subject of interest not only of psychologists but also philosophers, historians, art critics because of the statement of this question is widely represented in art and literature.

Nowadays peculiar interest is paid to investigation of man's limitation, connected with their gender role in society.